

מות בני אהרן - פרק י

למדנו כי רגע השראת השכינה במשכן היה רגע בעל רושם כביר. העם אשר היה נוכח במעמד נורא הוד זה, הגיב ברינה ובנפילת אפים. פרק י מספר על תגובתם-חטאם של בני אהרן ועל התוצאה הקשה של מעשה זה.

ראשית, כדי להדגיש את מידת הזהירות הנדרשת בעת התגלות ישירה של הקב"ה, נבקש מהתלמידים להיזכר בפעם הקודמת בה למדנו על מעמד כזה. נבקש לציין היכן למדנו על כך בספר שמות, וכיצד נקראו ימי ההכנה למעמד זה.

בעקבות תשובות התלמידים ניזכר בנאמר בספר שמות פרק יט, פס' יא-יב

וְהָיוּ נִכְנְיִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי

כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד ה' לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינַי:

וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לְאֹמֶר

הַשְּׁמָרוּ לָכֶם עֲלוֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקִצְהוּ

כָּל הַנִּגַּע בְּהָר מוֹת יוֹמָת:

וכן שם, בפסוק כ:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' לְךָ רַד וְעֲלִית אֵתְהָ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ

וְהַכְהִנִים וְהָעָם אֵל יִהְיֶה לְעֹלֹת אֵל ה' פֶּן יִפְרֹץ בָּם:

מדוע הקב"ה מזהיר את העם? מדוע יש צורך ב"הגבלה"?

במקום בו הקב"ה נמצא, במקום הקודש - נדרשת זהירות מרובה.

התורה הדגישה בתיאור ימי המילואים כי אהרן עשה "ככל אשר צווה אותו", וכי הוא נזהר בציווי באופן מדויק.

אולם ביום השמיני למילואים, ביום השראת השכינה וברגע הנשגב והמרשים, ביקשו בני אהרן להתקרב לה' על ידי פעולה מיזמתם, אשר לא נצטוו בה, ולא נזהרו בציווי ה'.

מעשה נדב ואביהו (פס' א-ג)

א וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה'

אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה':

נדב ואביהו ביקשו להתקרב לה' על ידי מעשה שעשו מיזמתם. הם ניגשו למזבח הפנימי להקטיר קטורת על גחלים שהביאו במחתותיהם. התורה מתארת מעשה זה כהבאת "אש זרה" - אש של חולין.

תוצאת המעשה היתה שירדה אש משמים, והם נפגעו ממנה ומתו.
אסון כבד זה מתרחש ממש בעיצומה של הרינה וההתרגשות, ובשעה שאהרן הכהן מנצח על מלאכת המשכן והמזבח.

בעקבות האסון משה פונה אל אהרן.

ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְפֹּד וַיִּדְם אֶהֱרֹן:

"אֶקְדֹּשׁ" ו"אֶכְפֹּד" – הכהנים העוסקים בעבודת המשכן הם האנשים הקרובים ביותר לקב"ה, המקדשים ומכבדים את שמו. לפיכך הם חייבים להקפיד ביותר על ציווי הקב"ה ולהיזהר בעבודתו. תגובת אהרן למות בניו - "וַיִּדְם אֶהֱרֹן".

הרמב"ן מבאר "שהיה בוכה בקול", ולאחר דברי משה – שתק.

רש"י כותב כי התורה מציינת את השתיקה של אהרן לשבחו. אהרון לא התלונן על מות בניו, אלא שותק ומקבל עליו את הדין. בקבלת הדין מראה אהרן את אמונתו - שכל דרכי ה' ישרים.

הכתוב מתאר את המעשה של בני אהרן כהקרבת "אש זרה אשר לא ציווה אותם", והצעתנו היא ללמד כך את הדברים, ללא פירוט ודקדוק מה היה החטא. התורה עצמה לא ביארה בדיוק מהו הדבר "אשר לא ציווה". אמנם, חז"ל ומפרשי התורה הציעו פירושים אשר נרמזים בפסוקים שונים. בנוסף, כאשר אנו עוסקים בגדולי העם, ובייחוד במעשה כה רוחני, חשוב להדגיש את מה שלמדונו רבותינו - כל אדם נמדד על פי מדרגתו:
"וְסִבְיָיו נִשְׁעָרָה מְאֹד" – מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם חסידיו כחוט השערה"
(בבלי, בבא-קמא נ.)

*

פס' ד-ה: בני אהרן מתו באהל מועד, בניסיון להקטיר קטורת על מזבח הזהב. משה מצווה את מישאל ואליצפן, שהיו בני-דודים של אהרן הכהן, להוציא את נדב ואביהוא מן המשכן אל מחוץ למחנה, לקבורה.

איסור האבלות לאהרן ולבניו (פס' ו-ז)

בשיא השמחה ביום השמיני, מתרחש אסון נורא. שני בניו של אהרן מתו.
האם כעת תתבטל העבודה? האם תיחדה עבודת המשכן מפני האבל?
אהרן הוא הכהן גדול, והוא שלוח של כל העם. כל פרטי עבודת המשכן ביום החשוב הזה - תלויים בו. מכיוון שכך, עליו לדחות את אבלו הפרטי במשך יום זה.
גם אלעזר ואיתמר, הכהנים, אינם יכולים להיטמא, ועליהם להמשיך את עבודתם בתוך תחומי המשכן.

אלו שני מנהגי אבלות שאנו מכירים נזכרים בפסוקים, ככאלו שאהרן ובניו אסורים בהם?
מי מחליף אותם באבלות על נדב ואביהוא?

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן וְלֹאֲלֵעָזָר וְלֵאִיתָמָר בְּנֵי רָאִשִׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתְּנוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצֹף וְאַחֲיֵכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה': וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן תִּמְתְּנוּ כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבַר מֹשֶׁה:

אי התספורת (להיות "פרע") וקריעת הבגד ("תפרמו") - הם מנהגי אבלות, הנוהגים גם כיום. אהרן ובניו אסורים בהם, משום שהם אסורים באבלות בכלל. במקום אהרן ובניו, העם כולו מתאבל על נדב ואביהוא. כפי שלמדנו, הכוהנים אינם רק אנשים פרטיים. הם שליחי ציבור, וכל העם קשור אליהם.

איסור שתיית יין ושכר (פס' ה-יא)

ראינו כי על הכוהנים העושים את עבודת הקודש להיזהר מאד בעבודתם. לאחר מות נדב ואביהו מחזקת התורה את הצורך הזה, ואוסרת על הכוהנים איסור לדורות, בעת עבודתם במקדש.

מהו האיסור? כיצד אנו יודעים שהוא נוהג לדורות?

וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֱהֲרֹן לֵאמֹר

יֵין וְשִׁכָר אֵל תִּשְׁתֶּה אֶתְּהָ וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ

בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתְּנוּ

חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

אפשר להרחיב עם התלמידים מעט על תכונת היין (או "שכר" – משקה אלכוהולי העשוי מפירות אחרים) אשר פוגם בצלילות הדעת, בערנות, ובשליטה העצמית. במקומות שדורשים דיוק וזהירות, אדם ששתה יין או משקה משכר יתקשה מאד לתפקד (כגון בכביש).

התלמידים לא יתקשו לתת דוגמאות על מצבים שבהם ראו אדם שותה יין ונרדם, או מתבלבל (כגון בפורים). בימי קדם היה מצוי ורווח מאד השימוש ביין, ועם זאת - כהן ששתה יין אסור בעבודה.

חידה: בחומש בראשית ישנם שני אנשים ששתו יין, השתכרו והתבזו. מי הם? (נח ולוט)

בהמשך לכך התורה מרחיבה במעמדם ובתפקידם של הכוהנים:

וְלִהְבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל

וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:

וְלִהְזוֹרֵת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה

לכוהנים יש אחריות רוחנית ביחס לכלל העם – ותפקידם לקרב את עם ישראל לאורח-חיים של קדושה וטהרה. הם מלמדים את העם מהו טהור וטמא, ולמי מותר להיכנס למקדש. כמו כן חובתם ללמד את העם תורה ומצוות. נמצא, כי מפסוקים אלו, המחייבים את הכוהנים בזהירות בעבודתם, אנו למדים על מעלתם ומדרגתם הכללית של הכוהנים כמורי ההוראה של ישראל.

חז"ל, וכן רש"י כאן, לומדים כי איסור שתיית יין מתייחס גם להוראה: "וכשם שאסור לכוהן להיכנס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם בין כוהן בין ישראל להורות כשהוא שתוי..". (רמב"ם, הל' ביאת מקדש א, ד)

ובמשנה למדנו לדוגמה על הדיינים, שהיו נמנעים משתיית יין ערב פסיקת הדין: "וממעטין במאכל, ולא היו שותין יין כל היום, ונושאים ונותנים כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לבית דין..". (משנה, מסכת סנהדרין ה, ה)

בעבר, שתיית יין היתה מצויה מאד, והיתה מעשה של יום יום. הרבה אנשים היו שותים בסעודת היום. מכאן ההלכה שברכת כוהנים תיאמר רק בתפילת שחרית, כאשר הדעת צלולה, ולא בשעת המנחה כאשר כבר אכלו ושתו.

יוצא מן הכלל היא תענית ציבור – מכיון שמתענים ולא שותים ביום זה – נושאים כפים גם במנחה.

*

אפשר לבקש מהתלמידים לתת דוגמאות נוספות לאנשים או תפקידים שאי אפשר לעשותם כאשר הדעת איננה צלולה. (קצין/מורה ועוד. אפשר לדמיין מה היה קורה אילו המורה היה מלמד כשהוא שתוי..). כמו כן אפשר לבקש מהתלמידים לתת דוגמאות במה עלול כהן ששתה יין לטעות בעבודתו במשכן. בכך גם ניתן לקיים חזרה קצרה וחופשית על הלכות שונות שנלמדו בפרקים הקודמים.

על מקומם של אהרן ובניו הכוהנים במסירת התורה אפשר להרחיב מעט על סמך דברי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה (מעובד מעט):

דע, כי כל מצווה שנתן הקב"ה למשה רבנו ע"ה, נתנה לו עם פירושה: היה הקב"ה אומר לו המצווה, ואחר כך אומר לו פירושה ועניינה, וכל מה שהוא כולל...

היה משה נכנס באוהל, ונכנס אליו בתחילה אהרן, ומשה היה אומר לו המצווה ומלמדו פירושה ויושב אהרן לימין משה רבנו. ונכנסו אחריו אלעזר ואיתמר בניו, והיה משה מלמד אותם מה שאמר לאהרן ויושב האחד לשמאל משה רבנו והשני לימין אהרן. ואחרי כן יבואו שבעים זקנים, ומלמדם משה כמו שלימד לאהרן ובניו.

ואחרי כן יבאו ההמון ומלמדם (בפעם הרביעית).

נמצא אהרן שומע המצווה מפי משה ארבע פעמים, ובניו שלוש פעמים, והזקנים שני פעמים, ושאר העם פעם אחת.

אחר כך יוצא משה ואהרן עצמו מלמד את העם, ואחר כך בניו מלמדים את העם וכו'.

פס' יב-כ: התורה ממשיכה לתאר את העבודה במשכן ביום השמיני, לאחר מות נדב ואביהו. לא נרחיב בפסוקים אלו.